

Priče

vladimir kazakov

MOJI SUSRETI S VLADIMIROM KAZAKOVOM

Prvi put sam ga vidio, čini se, 1956. godine. Upoznali smo se posve slučajno. Na mene je umalo maletio nečiji automobil. Vladimir Kazakov, koji se našao u blizini, na vrijeme me povukao za kaput. Pogledao sam i vidio mladića od osamnaestak godina. Upoznali smo se i stali se često viđati. Vrlo mi se sviđala njegova sposobnost da sluša drugoga. I sam sam više volio slušati nego govoriti. I tako smo sjedili i slušali jedan drugoga. A onda je nekamo iznenada iščezao. Jedni su govorili da je na Kubanu. Drugi — da je na Donu. Kroz nekoliko godina iznenada se pojavio, ne sâm nego sa ženom, Estonkom. Ona je, čini se, bila nastavnica muzike. Zbog toga se mislo mogli često sretati, a vremenom smo posve izgubili jedan drugoga iz vida. Gdje je on sada? Suška se da je Vladimir Kazakov ponovo na Donu. Ali to je itako neizvjesno! Sjećam se, jednom mi je rekao: »Viđet ćeš, ja ću umrijeti prije tebe«. Kako da znam!...

ROMAN U ČETIRI

1.

Sloboda? To je ono što s četini strane zapljuskuje tamnice. Išao je. Ona je živjela na gornjem katu dvokatnice. Pokucao je. Žena je pušila. — »Uđite!« — začuo je. Bio je oficir. Zatim vojnik. Na podu je stajao krevet. Prozor se okrenuo prema sjeverozapadu. Vieljgorski je rekao: »Što?« Ali žena ga nije slušala, zakoračila je tamo. Lice joj se bijelilo oko taminog zida kose. Vieljgorski se mrštio promatrajući kako sjeverozapad obara kulu za kulom. Nekakav se svijet pretvarao u maglu sliježući se kao rosa na krajevima brkova. Na ostrugama. Vieljgorski (u sebi): »Dosađno je! Trebalo bi se objesiti. I visjeti malo, bar pola sata.«

2.

— Upravo dolazim iz brijačnice. Ondje su svi neobično uzbuđeni. Čekaju kraj svijeta. Brijačima od nervoze drhte ruke. Lica mušterija su porezana i nasapumana ukrivo i ukoso. Ne znaju hoće li se stići obnijati. Govore da su se već negdje čule trube...

— Prestanite brbljati besmislice! (odlazi)

— Tko je ovaj sredovječni čovjek koji je tako naglo otišao?

— To je Vieljgorski. Nište čuli?

— Što to? Trubu? Ah! Oh... Čekajte! Kako ćete?!

3.

Djetinjstvo Vieljgorskog proteklo je na selu. Kada je otkucalo tri četvrt deset, izašao je. Žena se iza njega skamenila. Mokra kaldrma htjela se baciti Vieljgorskom na grudi, ali se uklonio s gađenjem. Kamen se ulegao. Svijetiljka je klopoćući pobjegla. Vieljgorski je opsovao vruga i požurno dalje. U okrug psovke koja je ostala odmah su se okupile sjene. — »Što je?« — »Što su izvoljeli kazati?« — »Vaše blagorođe?« — »Zelite li nešto?« — »Vahurah? 577?« ... Uplašio ih je usamljeni pucanj koji se začuo izdaleka. Iščezele su. Zestoko svjetlo svijetiljke ljučalo je zidove kuća.

4.

Stajalo je nekoliko djevojaka. Nad svakom je bilo jedno teško nebo. Pod nogama svačke zemlja što se tresla. Dimeći cigareta-ma, kašljući i kikoćući, šutjele su.

Druga: Uh-uh-uhu! Uhu-he!...

Prva: A?! A?!

Treća: Rom-bom-bon-bobon! Ugh-ugh!...

Četvrta: ... enu... majku... ieljgorskog!...

Prva

Treća

Druga

Epilog

Prolog.

PUTOVANJE U ITALIJU

Grofica — Buksgevdenu u odgovor na njegovu izjavu ljubavi: »Vi ste ili luđak ili nikogović!« Buksgevdenu: »Dopustite mi da budem ljudim mikogovićem!« Iznenada ulazi grof (dostojanstvenik s pravim tajnim zaliscima) of. On će — Buksgevdenu: »Otkuda vi ovdje, poštovani gospodine?!« Buksgevdenu: U pravu ste, grofe, u pogledu zabrinutosti koju izražavate. Grof i grofica smjesta napuštaju Sankt-Peterburg i otputuju u Italiju. Buksgevdenu ostaje u prijestolnici. Proleže dani. Javlja mu se duh stare kneginje. Ona kaže: »Primjećujem da moja loza svake godine po (otvara (ta) poklon imperatrici (balkeru i šmrče) stajaje starija.« Buksgevdenu joj odgovara: »Takva je sudba svih starih loza, kneginjo«. On ne može zaboraviti groficu i teško se razboli. Sat otkucava pola dvanaest. On umire. U obliku duha Buksgevdenu se javlja grofu i grofici u Italiji. Duh: »Eto, dogodilo se da posjetim Firenzu, iako u pomalo prozračnom obliku...« Grofica pada u nesvijest. Grof stoji. Kraj pripovijesti je slijedeći: grof i grofica se vraćaju u S. Peterburg, ali ne nalaze tamo to što su očekivali.

POBUNA

Imperator ne spava. Nikolaj I. Ulazi Benkendorf. — »Vaše Veličanstvo, u Voronježu je pobuna!« Pored prozora s treskom prolaze oblaci. — »Pobuna?« — »Da, care.« — »Što... Pozovite kurira!« Ulazi rikru. Nikolaj I: »Naredio sam da pozovete kurira a ne rikru!« Benkendorf: »Vaše Veličanstvo, svi su se razbjegli!« — »Razbjegli?! ... U tom slučaju ne želim ništa znati i idem u Milionsku, Radziviljevima! Na bal!« — »Care, ali što ćemo s Rovonježom?« — »Što je to vonjež?! Dorf šuti. Imperator skače u Velike Lukove. Radziviljevi su — očajni. Benken...

KUTEVI

Bila je noć. (Pišem roman). U jednoj iz moskovskih... ali, uostalom. Ime Jevgenij. Sjeo je za stol i stao razmišljati do pola pet. Unaokolo su se crnjeli upitnici jeseni. Tri nikako da otkuca, iako je dva otkucalo već odavno. Najjednom je kula zarzala i u galopu pojurila kaaldrmom odnoseći na sebi poludjeli sat. Na zidu muzeja visjeli su rđavi mačevi i štitovi budućnosti. Jevgenij je osjetio da nije sam. Netko je također sjedio za stolom i u sebi dodavao jednim brojevima druge. U svakom kutu sobe stajao je sat. 4 kuta. A na drugom kraju tame sve je bilo drug... Jednog će dana gladni pojesti ne... Jevgenij je ustao, ustala je i noć. »Jevgenij« — pročitao je na nadgrobnoj ploči. Slova su se već gotovo izbrisala. — »Čudno — pomislio je — pa to je bilo posve nedavno!«

KARTAŠI

Kasno noću, kada je cijeli grad spavao, trojica su kartala. Vieljgorski i još dvojica. Na stolu je ležala gomila novčanica. Svijetiljka je lampu Vieljgorski: »Ne znam na svijetu ništa dosadnije od zavisti. I tek za njom slijede glupost i dobročinstvo«. Drugi kartaš: »A?« Najjednom, u samoj žestini igre, u sobu ulazi neznanac. Odjeven kao džen-

timen, svjetske manire. Trojica su se pogledala. Ovaj želi sudjelovati u igri. Duh u svojoj vrijeme poznatog ikartaškog varalice N. To je bio on. Lampa, igrači, novci čuvaju spokojstvo. Duh sjeda za stol, vadi novčanice. U sobi je gusto zadimljeno. Igraju šuteći. Vieljgorski najjednom ustaje. Svi ustaju i viču. Izbio je skandal. Vieljgorski je osamario duha. Ruka je udarila po zraklu. Tišina. Izazov. Koraci sekundana. Lampa. Noć. Dva pucanja. Vieljgorski i duh padaju mrtvi. Dvojica. Prvi: »Kamo da stavimo leševe? Što da radimo? Težak zadatak!« Drugi: »Zbog čega da dugo razbijamo glavu! Duha ćemo pustiti kroz prozorčić — neka ga vjetar odnese nekamo izvan grada. A Vieljgorskog... Vieljgorskog ćemo sahraniti s vojničkim počastima. On je, čini se, bio oficir?« Pulkovnički novac na stolu: »Kapetan II klase!«

GOST

Došavši kući, Vladimir Ivanovič je sjeo za stol i htio se predati razmišljanju, kad najjednom netko zakuca na vrata. — »Što je to?« — pomislio je Vladimir Ivanovič kojemu su nijetko kucali na vrata. — »Tko bi to mogao biti?« Ustao je da otvori. Na pragu je stajao postariji čovjek, vrlo mršav, u dugačkom kaputu i tamnoj kapi. Činilo se da je na nosu imao cvikere. Činilo se — jer su cvikeri čas nestajali, čas se iznenada, za bljesnuvši, pojavljivali iznova. — »Vi ste Vladimir Ivanovič?« — zapitao je čovjek polagano i značajno. — »Da, ja sam Vladimir Ivanovič.« — »Mmda... A meni dopustite da se zasada ne predstavljam. Možda ćete kasnije saznati. Vremenom. A sada moram s vama o nečemu razgovarati. To je važno.« — »Uđite, uđite — užurbao se Vladimir Ivanovič — i molim vas, sjedite, evo, ovdje...« I stao je trčkarati oko taburea i gosta, izvijnjavajući se za nered, iako nereda nije moglo biti — jer u sobi, osim kreveta, stola i taburea, nije bilo ničeg. Istina, na stolu je ležao komad jučerašnjeg kruha. Gost, međutim, nije primijetio nered: polako je stupio na sredinu sobe, razgledao zidove, skimao kapu i sjeo. Vladimir Ivanovič je stajao kraj prozora. Pričekao je, a onda i sam sjeo na rub kreveta. Zavladala je tišina. Nakon nekog vremena gost se nakašljao. — »Mmda...« — rekao je i stao gledati kroz prozor. Vladimir Ivanovič nije znao što bi rekao. Samo je potvrdno klimnuo na »mmda« gosta. Gost se doista nagledao kroz prozor. Skrenuo je pogled na Vladimira Ivanoviča. Cviker je za bljesnuvši iščežao s grbavog, koštunjavog nosa. Oči su bile malene, ali vrlo intenzivnog sjaja. — »Pa, eto, Vladimire Ivanoviču, ja...« — započeo je gost, ali je ponovo premjestio pogled na prozor i zašutio. Ovaj je put šutnja trajala duže nego prvi. Činilo se da je gost posve zaboravio i na Vladimira Ivanoviča, i na cilj svoje posjete, i na sve na svijetu. Vladimir Ivanovič je čekao sjedeći na rubu kreveta. Mislio je: »Kakav čudan gost! Tajanstven, šutljiv, sve vrijeme gleda u prozor i kao da se ne može nagledati.« Gost se konačno nagledao. — »Mmda... Vladimire Ivanoviču...« — rekao je svoj uobičajeni početak, usporio malo i nastavio — ovaj fenjer na ovoj strani ulice... ovaj stupić tamo... sve je to obično i u isto vrijeme tako čudno! Ne mislite li?« — »Ja?... Da!... Ja... ja mislim — zbunio se Vladimir Ivanovič — mislim! Gledao sam, dugo sam gledao... i taj stupić, u pravu ste... Ah, kako je to... sve to...« I zašutio je. — »Da« — mirno (je klimnuo gost na ono što je izrekao Vladimir Ivanovič. Ponovo šutnja. — »Došao sam k vama zbog pomalo čudnog razloga — bljesnuo je cvikler — došao sam k vama zato... — cvikler je iščežavao — zašto? pitajte vi... — zasvjetlucalo su male oči — i eto, odgovoriću vam: nizbogčega!« Vladimir Ivanovič je napeto slušao riječi gosta, gledajući čas u cvikere, čas u njegove oči. Činilo mu se da je već nešto shvatio, da je već počeo loviti nekakav skriveni smisao. Ali to je bilo itako maglovito, talko nejasno, da... — »Nizbogče-

ga? — ponovio je pitanje kako bi na kraju ipak nešto rekao — »Vi? To jest, ja... mi... ništa, uvijek će mi biti drago... ja«. Gost ga, međutim, više nije slušao. Sjedio je potpuno nepokretan, kao da se skamenio. Samo su cvikeri ponekad zabljesnuli, čak mes-tajući, čas se pojavljujući. Ali sada je to bilo zadugo, i bilo je neizvjesno hoće li završiti svoju kontemplaciju i hoće li se ikada otrgnuti od prozora.

Prevela Dubravka Ugrčić

NAPOMENA PREVODIOCA:

U suvremenoj sovjetskoj prozi rijetko nailazimo na korespondenciju s tradicijom ruske avangarde. Preuzimanje nekih načela ruske avangardne književnosti češće je u poeziji (pjesništvo Genadija Ajgi, na primjer) — dok su zastupnici ovih načela u prozi ujedno i sudionici ovoga razdoblja, što pokazuje primjer Valentina Katajeva.

Zanimljivo je, međutim, da u novije vrijeme sve češće nailazimo na tragove utjecaja posljednje avangardne skupine, koja je pod nazivom »Obriu« djelovala u Lenjingradu krajem dvadesetih godina. Možda je uzrok tome relativno nedavno objelodanjanje tekstova najpoznatijih predstavnika ove grupe — Daniila Harmsa i Aleksandra Vvedenskog.

Tekstovi Vladimira Kazakova¹ umnogome nasleđuju obilježja Harmsove proze. Po uzoru na Harmsa, i Kazakovljeva proza opovrgava »svakidašnju logiku«, »proširuje smisao predmeta, riječi i zbiljanja«; »sudar smisla riječi« rezultira »prividom besmislice«.

Upravo zbog »privida besmislice« Kazakovljevi tekstovi su teško čitljivi. Kazakov razara i odbacuje fabularnost (Harmsova proza gradi se na parodiranju fabularne proze — izostavljanjem »čekivanog« zbiljanja. Primjer za ovakav oblik parodije, osim kratkih priča, jest i njegova pripovijest »Starica«. Između ostalog, Harms ovom pripovijetkom parodira »Zločin i kaznu« F.M. Dostojevskog kao model fabularne proze). Jednako Kazakov odbacuje i likove kao moguću konstitutivni element proze: njihovu funkciju preuzimaju znakovi, fraze, prezimena, u dramama su to slova, snovi, kutije, leševi, nebo, brojevi, pojmovi itd.

Stalna destrukcija konstitutivnih elemenata priče evidentna je u svim Kazakovljevim tekstovima (u tekstu »Roman u četiri« očituje se već u samom naslovu). Destrukciju i fragmentarizaciju teksta Kazakov sprovodi do krajnjih granica: fabula, likovi reduciraju se na gestu, dijaloz na riječ, slovo, pauzu. Društvena funkcija teksta je dokinuta, viditna je metatekstualna — ali je čitaocu pravilno reminisciranje otežano zbog montaže, miješanja segmenata teksta, njihova reduciranja i fragmentarizacije.

Bitno obilježje Harmsovih tekstova jest humor, ironija i parodija; dotam koji ostavljaju Kazakovljevi tekstovi jest — tjeskoba. Harms otkriva ključ za pravilno čitanje svojih tekstova: poenta je u njima u namjerno izostavljanju poente, kraj u izostavljanju očekivanoga kraja — na primjer, uvijek je ukazano tekst, model koji Harms ironično opovrgava. Kazakov ostaje zatvoren. Njegova »literatura« razara samu sebe da bi se u novom preslagavanju iznašao novi smisao.

¹ Vladimir Kazakov, *Moi vstreči s Vladimirom Kazakovym*, München, 1972.

² Oberiu, »Afriški Doma pečati, 2, 1928.

Prelamanja

(iz trilogije Točak)

slobodan berberski

IV

*Bunilo modro gori
kroz okna neizgažena.*

*Jutro se pretače
iz oblaka, u sumce, u oblak.*

*Šume se mrknu po liticama,
odranjaju u komade.*

*I veče je otpuzalo
brodovlju daleke luke.*

V

*Dubokim valom se
valja.*

*Potapa ploče moje ravan.
Razgrađuje zaklon moj od sveta.*

*Sare mi s peska odnosi.
Ruku s usnule školjke.*

*Nadom me s dalekog visa
mame snegovi plavi.*

VI

*Dođi mi. Čekam te snovima urlika,
treptajem gromovi što raspredu.*

*Ništa nema ime, ništa oznaku.
Sve je samo jazbina, ponornica.*

*Sve hvoje svijanje na kosini lista,
sve srne dojur okrenuti nebu,*

*Sve vir u ceptaju noći,
sve požarnost nabrekla u ognju.*

PEV DRUGI

Henigu dr Leonardu

*I
Čuj, maslinasto dohodi iz šuma,
žuto izvire skrito iza stena.*

*Némiri iz dalji, ko orao tišinu
da saseca zamasma krila.*

*Bliži se napašću zaglušja
nad vodu modru, prestrašenu.*

*Opsega, gle, već udolje moje
ispružanjima nedohvatnih kraka.*

II

*Šta to dođe iz ovih vetrova.
Prikova nevidnim klinom me za kamen.*

*Praznost svrdla mi po glavi,
obara je ramenu spušenom.*

*Kako se ispi iza čela tvrda
iglicama sletelim sa granja.*

*Hoće li bor u njoj da uzraste,
slanosti prah, vihornosti ljuspa.*

III

*Otkidaju delovi se tela
na oštricama kamenih noževa.*

*Samo rukom jednom još milujem
rane odlutale ruke u prokope.*

*Samo nogom jednom mahovinu tičem
drugu nogu što mi skriva mekostima.*

*O, kukovi moji, o moja utroba,
o, kičme moje nestali prsteni.*

IV

*U šta nestajem u nedahu noći.
Kakvi me to vakuumi gutaju.*

*Kakve špilje odnose mi oči.
Kakve ptice čupaju mi kosu.*

*Šta jabučje protiska mi lednim.
Šta lice rije mi šiljcima.*

*Šta me leže ukraj pukotine.
Šta slepljuje kožu mi za vlagu.*

V

*Požaro gore utamnjeno nebo.
Gromade ognja sručaju u mora.*

*Kamen se prsne. Usijano praska.
Bokore crvene gradi od stoleti.*

*Mlazovi teku plamno belim sprudom.
Riju dubine do zastalih voda.*

*Komadaju brodove
u vihoru bega.*

VI

*Dode mi. Iz zmijanja gudura
dovukoh krv nezgrušanu srđžbom.*

*Nezatrpan sađoh rezvedren nebima
vršku nezajaža crnoga dugmeta.*

*Gladan sam te kovitlaju jarni.
Žedan sam te nedogoru rosnj.*

*Prži me smehom pijavice njija,
drobi me nesmirnom nemlečnih narandži.*